KÜRESEL TİCARETTE RİSKLER NELER?

Hazırlayan:
BOZKURT ARAN
TEPAV
Merkez Direktörü
Ticaret Çalışmaları Merkezi

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ'NÜN YAPTIĞI DEĞERLENDİRMELERE GÖRE 2018 YILINDA ULUSLARARASI TİCARETTE İŞLEM HACMİNİN YÜZDE 4.4 ORANINDA ARTMASI BEKLENİYOR. TİCARETTE TIRMANDIĞI GÖRÜLEN GERGİNLİKLER TİCARİ GÜVEN VE YATIRIM KARARLARINI ETKİLEYEREK, BÜYÜME EĞİLİMİNİ RAYINDAN ÇIKARMA OLASILIĞI EN BÜYÜK RİSK ARASINDA GÖSTERİLİYOR.

Fotoğraflar: *Dünya Gazetesi Fotoğraf Arşivi*

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) küresel ticaretin görünümü konusunda yayımladığı raporda, ABD Doları esas alınarak yapılan hesaplamalarda 2017 yılında küresel ihracatın yüzde 11 artarak 17.2 trilyon dolar olarak gerçekleştiği belirtilmektedir. 2017 yılında yüzde 4.7 oranında büyüyen mal ticaretinin 2018 yılında da güçlü bir şekilde büyümeye devam edeceği açıklanmıştır. Küresel ticarette görülen bu büyümenin tek bir unsura bağlanması doğru olmamakla beraber, önemli katkının küresel yatırım harcamalarında gerçekleşen artış olduğu ifade edilmektedir. Yatırım harcamalarının artışının ticaretle bağlantılı olduğu gibi aynı zamanda emtia fiyatlarında artışa neden olduğu da kaydedilmektedir. DTÖ'nün yaptığı değerlendirmeler sonucunda 2018 yılına ait beklentinin uluslararası ticaretin işlem hacminin yüzde 4.4 oranında büyümesinin beklendiği belirtilmektedir.

Ticarette bu büyümenin, piyasa döviz kuru üzerinden küresel gayri safi yurt içi hâsılanın (GSYİH) yüzde 3.2 büyüme tahmini ile birlikte ele alınması gerektiği kaydedilmektedir.

Güçlü ekonomik büyüme ticarete olumlu yansıyor

2019 yılında ise uluslararası ticaretin biraz azalarak yüzde 4'lük ılımlı bir büyümeye dönüşmesi beklenmektedir. Bununla birlikte 2008 ekonomik krizi sırasında görülen ortalama yüzde 3'lük büyümenin üzerinde oluşması beklentisinin küresel ekonomi için sağlıklı ve olumlu bir gelişme olduğu ifade edilmektedir.

DTÖ Genel Direktörü Roberto Azevedo bu vesile ile yaptığı açıklamada, gelişmiş ve gelişen ülkelerde güçlü ekonomik büyümenin küresel ticarete de olumlu şekilde yansıdığını, 2017'de küresel ticaretin yüzde 4.7 oranında büyümesinin 2011 yılında bu yana en yüksek büyüme oranı olduğunu söylemiştir. Azevedo gelişmiş ülkeler ihracatında yüzde 3.5 atışa karşılık gelişen ülkelerde bu oranın yüzde 5.7 olarak gerçekleştiğini ancak değerlendirmelerde korumacılık ifade eden gelişmelerin tırmanma olasılığının hesaba katılmadığını sözlerine eklemiştir.

Ticaret ile ekonomik büyüme oranları arasındaki değişen orana da dikkat çekilmektedir. Tarihsel olarak küresel ticaretin büyüme oranı ekonomik büyüme oranının 1.5 katı olmaktaydı. Esasında 1990'lı yıllarda "ticaretin gelire göre elastikiyeti" olarak tanımlanan bu oran iki olarak hesaplanmaktaydı. Diğer bir ifade ile bu dönemde küresel ticaret, küresel büyüme oranın iki katı olmuştu. Daha sonra 2011 ila 2016 yılları arasında oran bire geriledi. Küresel ticaret ve ekonomik büyüme aynı oranlarda gerçekleşti. Buna karşılık 2017 yılında ticaret ve büyüme arasındaki oran 1.5 olarak hesaplandı. 2018 yılında oranın biraz azalarak 1.4 seviyesinde oluşacağı ifade edilmektedir. Önemli krizlerin görülmemesi halinde küresel ticaretin önümüzdeki dönemde gelişeceği ve küresel büyümenin tekrar iki katına çıkacağı kaydedilmektedir. DTÖ'nün bu belirlemesi küresel ticarette olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Ticaret ile büyüme arasındaki elastikiyet Tablo 1'de gösterilmektedir.

Asya ülkelerinin büyük başarısı

Küresel ticaretteki önemli iyileşmenin nedeni Asya ülkelerinin gerek ihracatta gerek ithalatta gösterdikleri etkinlikle açıklanmaktadır. Asya ülkeleri küresel ihracatta görülen yüzde 4.5'lük büyümenin yüzde 51'ini sağlarken ithalatta görülen yüzde 4.8'lik büyümenin yüzde 60'ını oluşturmaktadır. Çin bir numaralı ihracatçı, ABD ise bir numaralı ithalatçıdır.

Rapor bu olumlu beklentiye rağmen ticarette tırmandığı görülen gerginliklerin, ticari güveni ve yatırım kararlarını etkileyerek büyüme eğilimini rayından çıkarması olasılığına da yer vermektedir. Ticareti kısıtlamaya yönelik uygulamaların denetle-

nemeyecek bir boyuta ulaşması halinde bu olumlu gelişmenin de baltalanacağı bunun da istihdama olumsuz etkisi olacağı kaydedilmektedir.

Raporda risklerin artışı**;**

- Ülkelerin kısıtlayıcı ticaret politikalarına yönelmelerinin tüketiciler ve iş çevrelerinde yarattığı belirsizliklere ilave olarak gerginliklerin tırmanması ve ülkelerin misillemede bulunması,
- Merkez Bankalarının parasal kısıtlamalarının döviz kurları ve sermaye hareketlerini olumsuz etkilemesi,
- Boyutları henüz tam belirlenememekle birlikte jeopolitik gerginliklerin ve siber saldırıların hizmet sektöründe olumsuzluk yaratması olasılığı ile açıklanmaktadır.

Diğer taraftan yapısal reformlar ve genişlemeci mali politikalar sonucu ekonomik büyümenin güçlenmesi halinde uluslararası ticaretin kısa sürede hız kazanacağı da kaydedilmektedir. Nitekim DTÖ'nün ticarete ilişkin olumlu tahminlerinin küresel GSYİH'nın son zamanlarda piyasa döviz kuru üzerinden yapılan hesaplarda küresel büyümenin oydaşma ile 2018 yılı için yüzde 2.8 oranından yüzde 3.2'e yukarı doğru revize edilmesine dayandığı belirtilmektedir.

Çin'in ithalatında daralma bekleniyor

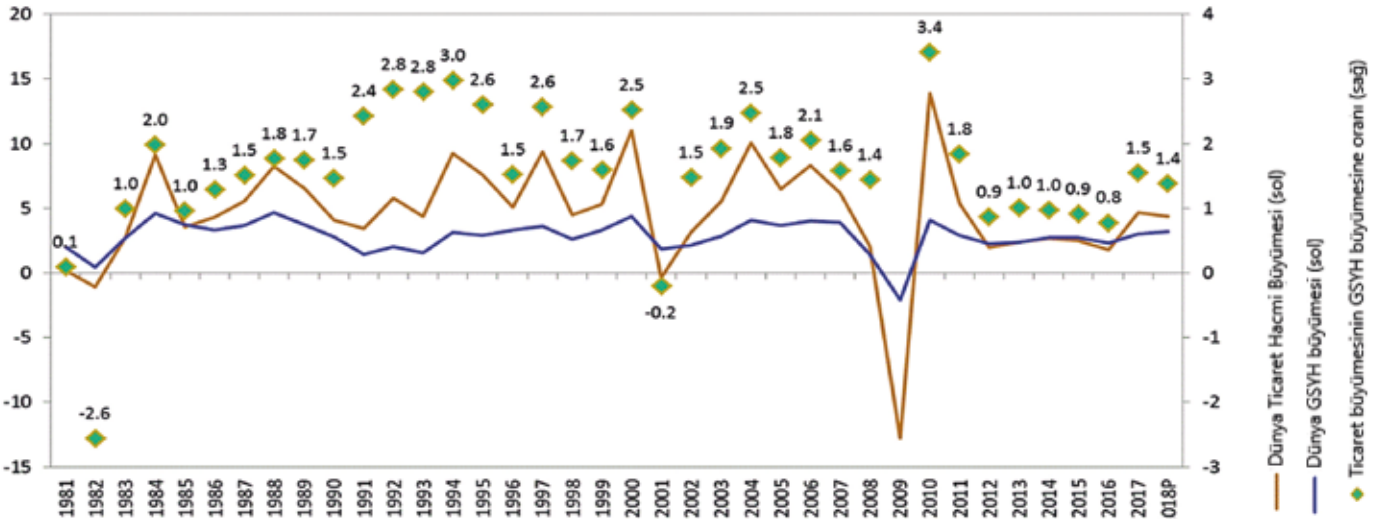
Bu arada Çin ekonomisinde hedeflenen yeni dengeyi sağlamak amacıyla Çin yönetiminin yüksek oranda ithalat içeren yatırımları azaltarak tüketime yönelmesinin, Çin'in ithalatında belirli bir daralmaya neden olmasının beklendiği ifade edilmektedir. Bu da üç numaralı ithalatçı konumunda olan Çin'in ithalatının azalmasının küresel anlamda sonuçları olacağı kaydedilmektedir. Çin'de 2013 yılında büyümenin yüzde 55'i yatırımlar nedeniyle oluşurken bu oranın 2017 yılında yüzde 32 olarak gerçekleştiği belirtilmektedir. Ayrıca son zamanlarda küresel planda ticaretin serbestleşmesine yönelik adımlarının atılmamış olması da olumlu gelişmeleri sınırlayan başka bir unsur olarak değinilmektedir.

Raporda, emtia fiyatlarında görülen artışa da yer verilmektedir. ABD Doları'nın değerinde meydana gelen değişikliklerin, emtia fiyatlarını etkilediği ancak bu dönem içinde dolar kurunun büyük değişiklik göstermediği halde emtia fiyatlarında görülen yüzde 7 artışa dikkat çekilmektedir.

Türkiye'nin dış ticarette bağımlılığı

Türkiye bakımından küresel ticaretteki gelişmelerin yakından izlenmesi önemlidir. Uluslararası ticaret Türkiye'nin Gayrı Safi Yurtiçi Hâsılası ile oranı yüzde 24 olarak hesaplanmaktadır. Bu oran Türkiye'nin dış ticarete bağımlılık oranını da ortaya koymaktadır. Türkiye 2017 yılında yüzde 10.2 artış sağlayarak 157 milyar dolar tutarındaki ihracatı gerçekleştirerek küresel ihracat içinde yüzde 1.2'lik payı ile 22'nci sıradadır. Diğer taraftan 234 milyar dolar ithalatı ile küresel ithalatta yüzde 1.6'sı oranındaki payı ile 15'nci sıradadır. Küresel ticarette görülen artış oranı bazı riskler barındırmakla beraber, ekonomik

Tablo 1: Ticaret ile büyüme arasındaki elastikiyet (1981- 2018)

Kaynak: *WTO and UNCTAD for trade, consensus estimates for GDP.*

büyümesinde ihracatın etken rolü dikkate alındığında Türkiye bakımından olumlu olarak değerlendirmektedir.

Çin ile ABD arasında ticaret savaşı

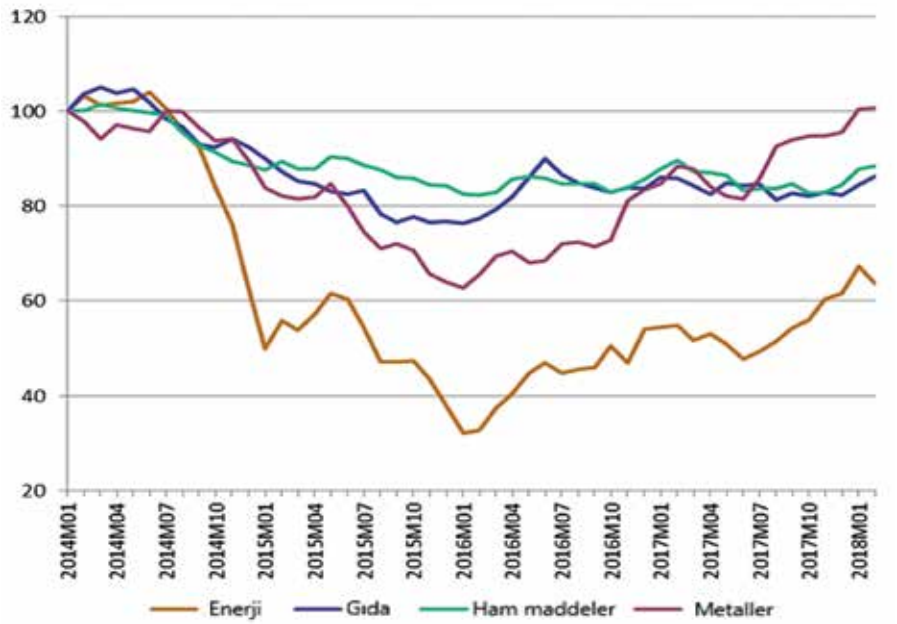
Diğer yandan Başkan Trump'un adaylık döneminde, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana kurulmasına önayak olduğu ve liderliğini yaptığı kurallı ticaret düzeninin artık ABD çıkarlarına hizmet etmediği savı ile uygulayacağını vaat etmiş olduğu korumacı politikaları gerçekleştirmeye başladığı izlenmektedir. Çin ile ABD arasında bir ticaret savaşına dönüşmesi olasılığı bulunan ilk hamle 8 Mart tarihinde Başkan Trump tarafından ateşlenmiştir. Tabiatıyla bu salvo, Çin tarafının karşı hamleleri ile karşılıklı salvoların ateşlendiği bir dönemi de başlatmıştır.

Bu arada dikkat edilmesi gereken husus bu salvolar ile tarafların başlatacakları soruşturmalar kapsamına alacakları ürünlerin listesini ilan etmiş olmalarıdır. Kısacası her iki taraf içinde henüz gümrük tarifelerinde bir artış meydana gelmemiştir. Nitekim sal-

Tablo 2: Temel emtia fiyatları (Ocak 2014 - Şubat 2018)

Indices, Ocak 2014=100

volardan sonra Çin Maliye Bakan Yardımcısı Zhu Guangyo, "Her iki taraf da masaya listelerini koydu, şimdi müzakere zamanıdır" demiştir. Aynı şekilde Beyaz Saray Basın Sözcüsü Sarah Huckabee Sanders, "Çin'in davranışlarında bir değişiklik olmadığı ve Çin'in adil olmayan ticari hareketlerine devam etmesi halinde bizim tavrımızı devam ettireceğimizi beklerim" demiştir. Önümüzde müzakere edebilmek ve salvoların bir ticaret savaşına dönüşmesini engellemek için kısa bir zaman dilimi bulunmaktadır.

ABD'nin ve Çin'in bu süreç içinde karşılıklı hamlelerinin, kurallı ticaret düzenini genel anlamda nasıl etkileyeceği konusu önemlidir. Gerçekten dünyanın en büyük iki ekonomisi ve ilk iki ihracatçısı arasında vuku bulmakta olan ve her an bir ticaret savaşına dönüşmesi olasılığı olan hamlelerin yakinen irdelenmesi gereklidir.

Doğal olarak bu gelişmelerin Türkiye'nin uluslararası ticaretine olası yansımaları da incelenmelidir. Bu bakımdan ilk önce karşılıklı yapılan hamlelerle tarafların öngördüğü önlemlerin veya yaptırımların incelenmesi daha sonra bu hamlelerin uluslararası ticaret düzenine ve Türkiye'ye ne şekilde etkileyeceği ele alınmaktadır.

ABD ve Çin'in karşılıklı salvoları

İlk hamle Trump tarafından 8 Mart tarihinde yapılmıştır. ABD yönetimi demir-çelik ve alüminyum ithalatının bazı kalemlerine sırasıyla yüzde 25 ve yüzde 10 ilave gümrük vergisi koyma kararını ilan etmiştir. Karar Ticaret Temsilciliği'nin yaptığı soruşturma sonunda 1962 yılında kabul edilen ABD Ticaret Kanunun 232'nci maddesi ulusal güvenlik nedenine dayandırılmıştır. Karar 15 gün sonra 23 Mart tarihinde yürürlüğe girmiştir. Müzakereleri devam eden Nafta'nın sonuçlanmasına değin Kanada ve Meksika karardan istisna edilmiştir. Daha sonra bu karardan Avrupa Topluluğu, Avustralya, Arjantin, Brezilya ve Güney Kore muaf tutulmuştur.

ABD yönetiminin aldığı bu kararın esasen Dünya Ticaret Örgütü'nün "korunma" kuralı ile uyumlu olduğu, ülkelerin ulusal güvenlik veya önemli artış görülen ürünlere karşı ilave gümrük tarifesi koymak ve uygulamak hakkına sahip bulunduğu belirtilmiştir. Bu durumdaki ülkelerle istişare yapılması da beklenmektedir. Yürürlüğe giren karar, muafiyet tanınan ülkeler dışında ABD'nin tüm ithalatını kapsamaktadır. Ancak en büyük ihracatçı Çin olması dolayısıyla Çin'i hedeflediği ifade edilmiştir. Çin tarafı, çok ölçülü ve çok taraflı sistemi ve onun kurallarını öne çıkaran bir tavır benimsemiştir.

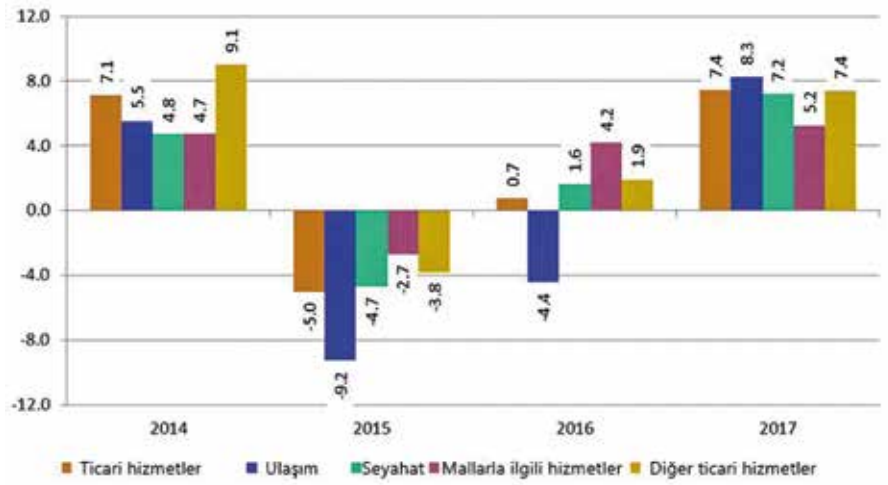
Dikkat çekici nokta bu soruşturmaları ABD'nin yasalarında var olan ancak pek uygulanmayan "ulusal güvenlik" nedenine bağlamasıdır. Başkan Trump'ın "ticaret savaşları iyidir ve kazanılması kolaydır" dediği dikkatten kaçmamıştır.

Karar beklendiği gibi uluslararası ticaret alanında endişe ile karşılanmış ve ABD'nin kurallı ticaret düzenine verebileceği zararlar tartışılmaya başlanmıştır.

Daha sonra 23 Mart tarihinde ABD'nin

Tablo 3: Ticari hizmetler ihracatının değer olarak gelişmesi (2014-2017)

% ABD Doları olarak değişim oranı

ikinci salvosu gerçekleşmiştir. Bununla soruşturma kapsamına Çin'den ithal edilen 60 milyar dolarlık ürün alınmıştır. Bu vesile ile Başkan Trump yaptığı açıklamalarda Amerika'nın gümrük" tarifeleriyle zengin ve güçlü" olacağını söylemiştir.

Çin'den karşı atak

Buna karşılık 2 Nisan tarihinde üçüncü hamle Çin tarafında yapılmıştır. Çin ABD'nin ilk salvosuna karşılık Çin'in ABD'den ithal ettiği 3 milyar dolarlık ürünü hedeflemiştir. Bununla domuz eti, taze meyve, şarap ve kuru yemiş gibi ürünlere yüzde 25 oranında ilave gümrük vergisi koymak üzere soruşturma başlatacağını ilan etmiştir.

ABD 3 Nisan tarihinde dördüncü hamle ile bu defa "fikri mülkiyet" konusuna odaklanmıştır. ABD 50 milyar dolar tutarında toplam bin 300'den fazla ürünün Çin'den ithalatına yüzde 25 oranda ilave gümrük vergisi koymak niyetini açıklamıştır.

Yapılan soruşturma sonucunda Çin'in makul olmayan veya ayrımcı bulunan davranışlarının, politikalarının ve uygulamalarının ABD ticaretine külfet veya sınırlama getirdiği sonucuna varıldığı ifade edilmiştir. Bu konuda Başkan Trump verdiği demeçte, Çin tarafının ABD firmalarından 200 veya 300 milyar dolarlık fikri mülkiyet "hırsızlığı" yaptığını artık bunu durdurmayı amaçladıklarını söylemiştir. Bu konuda ABD'nin rahatsızlığı, Çin'de üretim yapan ABD'li firmalara muhtelif şekilde baskı yapılarak teknoloji transferine zorlanması şeklinde özetlenebilir.

Bu hamle ABD'nin Çin'den yapması hedeflenen 50 milyar dolar tutarındaki ithalatı, esasında ABD'nin 2.4 trilyon dolar olan yıllık toplam ithalatı veya Çin'den yaptığı toplam 506 milyar dolarlık ithalatı ile karşılaştırıldığında büyük bir oran olarak görülmeyebilir. ABD'nin Çin'den yaptığı ithalattaki en büyük 10 ürün içinde sadece bir tanesi kısmen listede yer almaktadır. Bu nedenle bazı ekonomistler, alınacak önlemin ABD ekonomisine yapacağı etkinin marjinal olacağını ileri sürmektedir.

Şirketler değer kaybetti

İlk planda ABD borsasında Boeing, Caterpillar, 3M, Intel, Nvidia ve Advance Micro Devices değerlerinde yüzde 22 ila yüzde 5 arasında bir değer kaybı yaşanmıştır. ABD Ticaret Bakanı Ross, Çin'in ticaret konusunda davranışının denetim dışına çıktığını ancak ABD ile Çin arasında tırmanan gerginliğin "Üçüncü Dünya Savaşı olmadığını" söylemiştir. Ross'un müdahalesi sonucunda finansal istikrar sağlandığı görülmüştür. Hedeflenen ürünlerle ilgili ABD'li firmaların 30 gün içinde görüşlerini bildirmeleri beklenmektedir.

Bu arada ABD sistemi içinde uluslararası ticaret konularında yetkili Ticaret Temsilcisi Robert Lighthizer, Çin'in "Made in China 2025" programı ile ilan ettiği bu sanayi politikasına ABD'nin önlem alması gerektiğini, Çin'in yapay zekâ, robotik, uçak parçaları ve hızlı tren gibi yaşamsal önemdeki alanlarda dünya lideri olmayı amaçladığını söylemiştir. Bu arada, sadece ABD'de ve AB'de bulunan 5G teknolojisinde Çin'in ön almak için benzeri görülmemiş derecede çaba sarf ettiği ve ABD'nin aldığı önlemin Çin'in hedefini engellemek da olduğu kaydedilmektedir.

Başkan Trump'ın iki ülke arasındaki ticaret açığının 100 milyar dolara indirilmesi talebine atıfta bulunan Çin Ticaret Bakan Yardımcısı Wang, bu talebin karşılanmasının "imkansız" olduğunu belirtmiş ve ticaret açıklarına Çin'in suni olarak müdahale etmeyeceğini kaydetmiştir.

Beşinci hamle bu defa 4 Nisan tarihinde Çin'den gelmiştir. Çin'in ABD'den ithal ettiği 106 ürüne yüzde 25 oranında ilave gümrük tarifesi koymayı amaçladığını ilan etmiştir. Ürünler arasında ticari bazı uçaklar, otomobil, kimyasal maddeler yanında soya fasulyesi gibi tarımsal ürünlerde bulunmaktadır. Çin tarafının ilan ettiği ürünlerin tutarı 50

milyar doları bulmaktadır. Uygulama tarihi ABD'nin Çin ürünlerine uygulayacağı ilave gümrük tarifelerinin başlama tarihi olarak ilan edilmiştir. Washington'daki Çin Büyükelçiliği "Çin atasözüne göre sadece nazik olan karşılık verir" diye başladığı açıklamada ABD'nin tek taraflı ve korumacı kararının DTÖ'nün ilkelerini ve değerlerini ağır şekilde ihlal ettiğini, Çin'in ve ABD'nin çıkarlarına hizmet etmediği gibi küresel ekonominin çıkarına da olmadığını ifade etmiştir.

Soya fasulyesi kozu!

Bunlar arasında soya fasulyesinin ABD'li üreticiler arasında ciddi bir endişe yarattığı, toplam 22 milyar dolarlık soya ihracatının yüzde 56'sının Çin tarafından satın alındığı ifade edilmektedir. 300 bin soya üreticisini temsil eden Amerikan Soya Fasulyesi Derneği Başkanı, Çin'in önerdiği önlemin "Amerikan soya üreticileri üzerinde perişan edici etkisi olacağını" açıklamıştır.

Altıncı hamleyi 5 Nisan tarihinde Başkan Trump oluşturmuştur. Trump'ın, Ticaret Temsilcisi Robert Lighthizer'e talimat vererek Çin'in 100 milyar dolarlık ihracatına ilave gümrük tarifesi koymak için inceleme başlatmasını istediği ilan edilmiştir. Başkan Trump'ın bu salvosu en güçlü iki ekonominin ticaret savaşı olarak nitelendirilebilecek aşamaya biraz daha yaklaştığını göstermektedir. Çin her aşamada ABD'nin salvolarından endişe etmediğini ve bir ticaret savaşından korkmadığını ifade etmektedir.

Başkan Trump'ın aldığı kararlar ABD içinde farklı tepkilere neden olmuştur. ABD Ticaret Odası ve Ulusal Üreticiler Derneği, Çin'in merkantilist politikalarının karşılıksız kalmaması gerektiğine katıldıklarını ancak verilecek yanıtın ticaret çatışmasına dönüşmesinden endişe ettiklerini açıklamışlardır. Amerikan Hazır Giyim ve Ayakkabı Derneği de öngörülen tarife artışlarının ABD'li üreticilerin maliyetlerini artıracağını açıklamıştır.

Türkiye'ye olası etkileri

ABD ile Çin arasındaki karşılıklı hamleler Türkiye'yi doğal olarak ilgilendirmektedir. Türkiye, ABD'nin çelik ve alüminyum ithalatında 1.3 milyar dolarlık payı ile 13'üncü sıradadır. Türkiye, gümrük vergisi getirilen ürünlerde Amerika'nın en büyük 10. partneridir. Türkiye'den bu ek vergi getirilen kalemlerdeki toplam ithalatı ise 1.2 milyar dolar

olarak hesaplanmaktadır. Ayrıca bu listede bulunan Kanada, Meksika, Avrupa Topluluğu, Avustralya, Arjantin, Brezilya ve Güney Kore muaf tutulduğu hesap edildiğinde Çin, Rusya, Japonya'dan sonra Türkiye dördüncü sıraya yükselmektedir.

Bu arada dikkate alınması gereken bir diğer husus, Çin'i hedef alarak alındığı söylenen bu önlemin listesi incelendiğinde, Çin'in ABD kararı ile belirlenmiş kalemler arasında Amerikan ithalatında payı yüzde 4.5 ile oldukça düşük seviyede olmasıdır. Bu durumda muaf tutulan ülkeler dikkate alındığında listedeki ürünlere getirilecek ilave gümrük tarifelerinden en çok etkilenen ülkeler arasında Türkiye de yer almaktadır. Tepav'da yayınlanan değerlendirme raporunda bazı kalemlerde Türkiye'nin ihracatta tek partnerinin Amerika olduğu görülmektedir.

Karşılıklı hamlelerin süre gittiği bu ortamın sona ereceğine veya yumuşayacağına dair emareler görülmemektedir. Ayrıca ilk salvo ABD tarafından demir-çelik ve alüminyum ürünlerine hedeflendiği için ortamın bu minval üzerinde şekilleneceği düşünülmektedir. Türkiye'nin muafiyet listesine girmek amacıyla her türlü gayreti göstermesi uygun olacaktır.

Başlıca ihracatçı ve ithalatçılar (2017 - AB 28 olarak alınmıştır)

$bn and %

Sıra	İhracatçılar	Değer	Pay	Senelik % değişim	Sıra	İthalatçılar	Değer	Pay	Senelik % değişim
1	Çin	2263	16.2	7.9	1	Amerika Birleşik Devletleri	2409	16.9	7.1
2	Ekstra-AB(28) ihracı	2122	15.2	9.9	2	Ekstra-AB(28) ithali	2097	14.7	10.6
3	Amerika Birleşik Devletleri	1547	11.1	6.6	3	Çin	1842	12.9	16.0
4	Japonya	698	5.0	8.3	4	Japonya	672	4.7	10.6
5	Kore Cumhuriyeti	574	4.1	15.8	5	Hong Kong, Çin	590	4.1	7.8
						Alıkonulan ithal mallar a	138	...	6.2
6	Hong Kong, Çin	550	3.9	6.5	6	Kore Cumhuriyeti	478	3.4	17.8
	Yurtiçi ihracat	18	...	-27.9					
	Re-exports	532	...	8.3					
7	Kanada	421	3.0	7.8	7	Hindistan	447	3.1	23.8
8	Meksika	409	2.9	9.5	8	Kanada	442	3.1	7.0
9	Singapur	373	2.7	10.4	9	Meksika	432	3.0	8.7
	Yurtiçi ihracat	188	...	15.9					
	Re-exports	185	...	5.4					
10	Birleşik Arap Emirlikleri	360	2.6	20.4	10	Singapur	328	2.3	12.3
						Alıkonulan ithal mallar c	142	...	22.7
11	Rusya Federasyonu	353	2.5	25.3	11	İsviçre b	269	1.9	-0.5
12	Taipei (Çin)	317	2.3	13.2	12	Birleşik Arap Emirlikleri a	268	1.9	-1.1
13	İsviçre b	300	2.1	-1.1	13	Taipei (Çin)	259	1.8	12.5
14	Hindistan	298	2.1	13.0	14	Rusya Federasyonu	238	1.7	24.1
15	Tayland	237	1.7	9.9	15	Türkiye	234	1.6	17.7
16	Avusturalya	231	1.7	19.9	16	Avustralya a	229	1.6	16.6
17	Suudi Arabistan Krallığı a	218	1.6	18.8	17	Tayland	223	1.6	14.7
18	Malezya	218	1.6	14.9	18	Vietnam	212	1.5	21.0
19	Brezilya	218	1.6	17.5	19	Malezya	195	1.4	15.9
20	Vietnam	214	1.5	21.4	20	Brezilya	157	1.1	9.7
21	Endonezya	169	1.2	16.5	21	Endonezya	157	1.1	15.7
22	Türkiye	157	1.1	10.2	22	Suudi Arabistan Krallığı a	131	0.9	-6.7
23	Norveç	102	0.7	14.0	23	Güney Afrika a	101	0.7	10.6
24	İran a	92	0.7	26.0	24	Filipinler	98	0.7	10.1
25	Güney Afrika	89	0.6	18.4	25	Norveç	83	0.6	13.9
26	Şili	68	0.5	12.7	26	İsrail	72	0.5	4.4
27	Katar a	67	0.5	17.5	27	Arjantin	67	0.5	19.7
28	Filipinler	63	0.5	10.2	28	Şili	65	0.5	10.8
29	İsrail	61	0.4	1.1	29	Mısır	62	0.4	10.5
30	Arjantin	58	0.4	0.9	30	Pakistan	58	0.4	23.3
	Yukardakilerin toplamı e	12849	92.1	-		Yukardakilerin toplamı e	12914	90.7	-
	Dünya (AB (28) içi hariç) e	13949	100.0	10.9		Dünya (AB (28) içi hariç) e	14243	100.0	10.9

a *Sekretarya tahmini.* ***b*** *Altın dahil.* ***c*** *Singapur'un ithalatı; ithalat eksi reeksport olarak tanımlanmıştır.*
d *İthalat f.o.b olarak hesaplanmıştır.* ***e*** *Önemli reeksport veya reeksport için ithalat dahil edilmiştir.*

Kaynak: *DTÖ ve UNCTAD*

Diğer taraftan Türkiye'nin dış ticaretinin GSYH oranı yüzde 24'e yükselmiş ve uluslararası sistemin önemli bir parçası olmuştur. Diğer bir ifade ile Türkiye'nin küresel ticarettin karşılaştığı istikrarsız ortamda rahatsızlık duyma katsayısı artmıştır.

Belirsizlik ortamı daha da derinleşti

Dünyanın en büyük iki ekonomisi arasında husule gelen gerginlik, 70 yıldır devam eden küresel kurallı ticaret düzenini tartışma konusu haline getirmiştir. Esasen uluslararası ticarette Başkan Trump'ın açıklamalarının da artmasına neden olduğu belirsizlik ortamı daha da derinleşmiş olmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin ve sanayileşmiş ülkelerin öncülüğünde uluslararası ticaret ve finans istikrarı için kurulmuş bulunan Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, GATT/Dünya Ticaret Örgütü uzun süre etkinlikle beklenen düzeni sağlamışlardır. Daha sonra kurallı ticaret düzeni özellikle 2008 ekonomik krizinden itibaren uluslararası ticaretin gerektirdiği yeni kuralları oluşturmakta zorlanmış ve etkinliği tartışma konusu haline gelmiştir. Bununla beraber DTÖ Anlaşmazlıkları Halli

Mekanizması'na 400'ün üzerinde başvuru olmuş ve ilgili ülkeler arasında sürtüşme ve çatışma yaşanmasına olanak tanınmadan bu başvurular sonuca bağlanmıştır. DTÖ kuralları, ülkelerin ulusal güvenlik nedeniyle yürürlüğe koydukları "korunma-safeguard" uygulamalarına da olanak sağlamaktadır. Bu durumda demir-çelik ve alüminyum konusunda ABD kararı karşısında DTÖ'nün istişare yapılmasını önermek dışında yapacağı bir husus bulunmamaktadır.

Küresel ticari düzeni kuran ve onun devam etmesini sağlayan ana etken olan ABD ile bu düzenden yararlanarak gücünü artıran yükselen güç olan Çin arasında ticaret konularında sürtüşme yaşanması esasen beklenmekteydi.

Tukidides Tuzağı

Bu gelişme Tukidides Tuzağı olarak nitelendirilen düzenin koyucusu ülke ile ondan yararlanarak güçlenen ülke arasındaki ilişkilerin bir süre sonra meydan okumaya dönüşmesinin ve çatışmaya varmasının kaçınılmaz olduğu kuramını da hatırlatmaktadır.

ABD'nin 700 milyar dolar tutarında ticaret açığının yaklaşık yarısı Çin ile ticaretinden kaynaklanmaktadır. Bu açığın 100 milyar dolar seviyesinde oluşması ABD tarafından kabul edilebilir bir seviye olarak ilan edilmiştir. Buna ilaveten ABD'li firmaların teknoloji transferi yapmaları konusunda hissettikleri baskıyı sona erdirmek üzere ABD yönetiminin çözüm aramasını doğal olarak kabul etmek uygun olacaktır. Ayrıca ABD yetkilileri, Çin'in 2001 yılında DTÖ'ye üye olurken küresel kurallara uyarak diğer üye ülkelere pazar açılımı sağlayacağı sözünü yerine getirmediği gibi Çin pazarında kısıtlayıcı önlemler almaya devam ettiğini ileri sürmektedirler. Başkan Trump hamleleri ile konunun ABD bakımından taşıdığı önemi açıklıkla Çin yöneticilerine yansıtmıştır. Başkan Trump'ın Çin'i ilave gümrük tarifeler koymakla tehdit etmek ve tehdidi mevcut kuralları amaçlarının dışında yorumlayıp kullanmak ve sürece müttefiklerini de katmak yerine küresel kurallı ticaret sistemine daha fazla uyum içinde kalarak Çin'e baskı yapması da düşünülebilirdi. Böylece 70 yıldır küresel finans ve ticaret hareketlerine istikrar sağlayan kurumların sorgulanmasının önüne de geçilebilirdi.

Öte yandan, cari işlemler dengesi kamu ve özel ulusal tasarruf ile iç yatırım arasındaki denge ile hesaplanmakta ve ulusal yatırımın ulusal tasarruftan büyük olması halinde açık meydana gelmektedir. Dolayısıyla, cari işlemler açığının yapısal bir boyutu bulunmaktadır. Bir başka yapısal boyut ise bir ülkenin rekabet gücünü belirleyen verimlilik, teknoloji gibi unsurlardır. Yapısal bir sorunun gümrük tarifelerini artırmakla çözümlenmeye çalışılmasının sağlıklı olamayacağı açıktır. ABD'nin 2009 yılından itibaren cari işlemler dengesinde GSMH'ya oranla yüzde 3.5 oranının altında açık verdiği, bu açığın son iki yılda yüzde 2.4 olduğu belirtilmektedir.

Çin ve ABD arasında süre giden salvoları, mevcut kurallı küresel ticaret düzeninin sonu olarak nitelendirmek doğru olmayacaktır. Nihayette ABD'nin başlattığı soruşturmalar sonucunda alacağı tedbirler ile Çin'in karşı hamleleri her hâlükârda Dünya Ticaret Örgütü'nde her iki tarafın da katılacağı bir ortamda ayrıca irdelenecektir. Taraflar hamlelerine meşruiyet sağlamak amacıyla aldıkları önlemleri DTÖ kuralları çerçevesinde açıklamaya gayret edeceklerdir.

	İhracat milyon $ (2016)	İthalat milyon $ (2016)	Ticaretin GSYH içindeki payı (2014-2016)	Ülkenin ihracatının dünyadaki sıralaması (2016)	Ülkenin ithalatının dünyadaki sıralaması (2016)	Ülkenin ihracatının dünya ihracatından aldığı pay (%) (2016)	Ülkenin ithalatının dünya ithalatından aldığı pay (%) (2016)	GSYH milyon $ (2016)	Kişi başı GSYH, $ (2014-2016)
Çin	2.098.161	1.587.431	20.0	1	2	13.15	9.78	11.218.281	7.995
ABD	1.454.607	2.251.351	13.9	2	1	9.12	13.88	18.569.100	56.064
Türkiye	142.557	198.610	24.4	31	20	0.89	1.22	857.429	11.219

Kaynak: *Dünya Ticaret Örgütü, Trade Profiles, 2017.*